

УДК 811.124:378.4:63

Луговська І.Б.

викладач кафедри іноземних мов

E-mail: madamira@gmail.comПодільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ЛАТИНЬ В АГРАРНОМУ ВНЗ – МОВА ЧИ ТЕРМІНОЛОГІЯ?

Lugovska I.B.

lecturer of Foreign Languages Department

E-mail: madamira@gmail.comState Agrarian and Engineering University in Podilya
Kamianets-Podilskyi

THE LATIN LANGUAGE IN THE AGRICULTURAL UNIVERSITY – THE LANGUAGE OR TERMINOLOGY?

Анотація

Вступ. Дисципліна «Латинська мова» у вищих аграрних навчальних закладах має характерні особливості у порівнянні з дисципліною з такою ж назвою у вищих гуманітарного профілю. Вона є в першу чергу джерелом наукової термінології та основою для фахових мов, засобом формування професійної компетентності фахівця-аграрія, тому, у зв'язку з новими вимогами до дисципліни, програма та навчальний матеріал підлягає перегляду та корекції

Методи. Компаративний аналіз наукової та навчальної літератури, уточнення понятійного апарату, порівняльно-зіставний, обсерваційний методи.

Результати. Окреслено специфіку дисципліни «Латинська мова» у аграрних ВНЗ, визначено оптимальний обсяг та конкретизовано аспекти вивчення навчального матеріалу для спеціальностей «Агрономія» та «Ветеринарна медицина».

Перспективи. Процес сучасного наукового термінотворення потребує поглибленого вивчення латинської мови майбутніми ветеринарними лікарями і агрономами у контексті структурних елементів терміносистем.

Ключові слова: наукова термінологія, номенклатура, агробіологічні терміни, ветеринарно-медичні терміни, термінологічна система.

Abstract

Introduction. The discipline "Latin language" in agrarian higher educational institutions has characteristic features compared with the discipline of the same name in the institutes of humanitarian profile. It is primarily a source of scientific terminology and a basis for professional languages, a means of formation the professional competency of the specialist-agrarian, therefore, in connection with the new requirements by discipline, program and training material is subject to revision and correction.

Methods. Comparative analysis of scientific and educational literature, the clarification of the conceptual apparatus, comparative, observational (monitoring) methods.

Results. The specifics of the discipline "Latin language" in the agricultural higher educational institutions, the optimum volume and specific aspects of training for specialties "Agronomy" and "Veterinary medicine" is outlined.

Discussion. *The process of modern scientific creation of terms requires in-depth study of the Latin language by the future veterinarians and agronomists in the context of the structural elements of terminological systems.*

Key words: *scientific terminology, nomenclature, agrobiological terms, veterinary medical terms, terminological system.*

Аннотація

Вступ. *Дисципліна «Латинський язык» в вищих аграрних учебных учреждениях имеет характерные особенности, она в первую очередь является источником научной терминологии и базисом для профессиональных языков, орудием формирования профессиональной компетентности специалиста, потому, в связи с новыми требованиями к дисциплине, программа и учебный материал требуют пересмотра и коррекции.*

Методы. *Компаративный анализ научной и учебной литературы, сравнительно-сопоставительный, уточнение смыслового аппарата, наблюдательный*

Результаты. *Очерчена специфика дисциплины «Латинский язык» в аграрных вузах, определен оптимальный объем и конкретизованы аспекты изучения материала для специальностей «Агрономия» и «Ветеринарная медицина»*

Перспективы. *Процесс современного научного терминотворчества требует углубленного изучения латинского языка будущими ветеринарными врачами и агрономами в контексте структурных элементов терминосистем.*

Ключевые слова: *научная терминология, номенклатура, агробиологические термины, ветеринарно-медицинские термины, терминологическая система.*

Вступ. Будучи багато віків мертвою мовою, латина, тим не менше, пройшла живую яскравою ниткою через усе середньовіччя, отримала нове життя разом із науковим і культурним сплеском у епоху Відродження і аж до кінця 19-го ст. вважалась престижним надбанням елітної частини суспільства. Але, як казали стародавні римляни, *tempora mutantur – часи змінюються*. Минули ті часи, коли знання латинської мови було ознакою, що вирізняла освічену верхівку суспільства серед простолюдинів. На сьогодні мовою міжнародного спілкування є, безсумнівно, англійська, і, який би цінний культурологічний та лексичний багаж не несла латина, суттєве зниження практичної користі латинської мови, величезний об'єм наукової інформації, необхідної сучасному спеціалісту, витіснили знання латинської мови на другорядні позиції у системі освіти. Яскравим доказом цього може служити той факт, що з 1955 р Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка навіть припинив підготовку фахівців із спеціальності «Класична філологія». Однак у медицині, ветеринарній медицині та агробіології латина є лінгвістичною основою спеціальної термінології, критерієм професійної компетентності спеціаліста, тому вивчення цієї дисципліни для цих спеціальностей є обов'язковим.

Основу професійної лексики фахівця становлять спеціальні галузеві терміни (приблизно 60 %), решта – загальнонаукова термінологія та загальножививані лексеми. Тому оволодіння основами будь-якої професії розпочинається із системи загальних професійних знань і засвоєння спеціальної фахової термінології для подальшого успішного навчання та професійної діяльності.

У зв'язку невідповідністю старих методів навчання новим вимогам у 80-ті роки у системі вищої професійної освіти відбулися суттєві зміни. Перед педагогами вищої школи висуваються нові вимоги – наблизити викладання мов до специфіки профілю навчального закладу. У курсі латинської мови для аграрних спеціальностей головним стає навчання термінології, що потребує корінного перегляду як навчальних планів, так і матеріалу підручників й методик викладання дисципліни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання навчання студентів термінологічної латини піднімалися у працях Л. Вікторової, І. Вакулик, І. Юненко, А. Мусоріна, А Качалкіна. Такі науковці, як Г. Валл, О. Балалаєва, С. Гриценко,

М. Чернявський не лише неодноразово зверталися до цієї проблеми у наукових виданнях, але й є авторами підручників та посібників з латинської мови, створених з урахуванням новітніх методик викладання латини у аграрних вишах. М. Чернявський обґрунтував принцип системно-термінологічного навчання [10], згідно з яким навчання ведеться по окремим підсистемам, що вивчаються як самостійні розділи в певній послідовності з ретельно підібраним профільованим термінологічним і граматичним матеріалом і з відповідною методикою його закріплення. С. Гриценко та О. Балалаєва у своєму посібнику послідовно орієнтують студентів на вивчення основ біологічної номенклатури та систематики. (Латинська мова для студентів-агробіологів. –К., 2006). Г. Валл видав підручник для ветеринарних спеціальностей, в якому особлива увага приділялася самостійній роботі студентів (Валл Г. И. Латинский язык: Учебник для ветеринарних спеціальностей вузов. – М.: Высш. шк., 1090). З Із зарубіжних науковців слід відмітити у цій царині праці П. Руфа (Peter Wolfgang Ruff), Т. Рьольке (Thorsten Roelke).

Мета. Проаналізувати основні тенденції зміни задач предмету «Латинська мова» у вищих аграрних навчальних закладах, виходячи з новітніх вимог до освіти спеціаліста-аграрія.

Методологія. Компаративний аналіз наукової та навчальної літератури, уточнення понятійного апарату, порівняльно-зіставний метод, обсерваційний метод (спостереження).

Результати. У сучасній вищій школі латинська мова вивчається на гуманітарних факультетах університетів а також у медичних вишах, у аграрних ВНЗ – на агрономічному факультеті та факультеті ветеринарної медицини.

На гуманітарних факультетах латина розглядається як загальноосвітня дисципліна, що передбачає загальне ознайомлення з самою мовою та її граматичною системою; вона включає виклад історичних та культурологічних аспектів, доводить до студентів відомості про вплив античної спадщини на формування сучасної світової науки та культури. Особливо це стосується філологічних факультетів, оскільки знання латинської мови поглиблює загальнокультурний та лінгвістичний рівень спеціаліста, сприяє розвитку науково-аналітичного підходу до сучасних «живих» мов, тим самим готує студентів до сприйняття більш складних лінгвістичних дисциплін, збагачує і поглиблює знання рідної та іноземних мов.

Кардинально інші задачі призвана вирішувати латинська мова у системі медичної та аграрної освіти, де вона виступає у ролі свого роду профілюючої дисципліни, або, щонайменше, є невід'ємною частиною інших профільних дисциплін. Очевидно, що тут йдеться вже не про вивчення самої мови, основною задачею стає вивчення професійної термінології. [4]. У зв'язку з кардинальною зміною методики викладання латинської мови у немовних вишах у 1985 році дисципліну «Латинська мова» для ветеринарних спеціальностей перейменовано на «Латинську мову і ветеринарну термінологію».

Науковий досвід людства залишив нам величезну спадщину латинськомовних термінів, без яких не змогли б існувати усі області сучасної науки, в першу чергу медицина, у тому числі і ветеринарна, а також агробіологія. Майже всі медичні терміни та агробіологічні номени є латинського та грецького походження, лише деякі арабського та французького [11]

Метою викладання дисципліни «Латинська мова» у аграрних ВНЗ є реалізація завдань, сформульованих у галузевих нормативних документах – «використовувати греко-латинські терміни в практичній діяльності фахівця», «володіти латинською мовою на рівні фахового використання та спілкування»[6, с. 3].

Основним завданням латинської мови для майбутніх ветеринарів є максимально допомогти студентам розбиратися у ветеринарно-медичній термінології, розуміти структуру терміна і його складові, отримати навички швидкого та грамотного написання

рецептів, знати назви лікарських препаратів, принципи утворення хімічної номенклатури латинською мовою, виділяти та пояснювати частотні відрізки з певною інформативністю.

Будь-яка національна медична та агробіологічна мова пронизана латино-грецькими термінами, і студенту дуже важко сприймати спеціальні дисципліни рідною мовою без знання основ латини.

Ми вважаємо, що стосовно аграрних вузів слід вирізняти латинську підмову ветеринарної медицини та латинську підмову агробіології (агробіотаніки, агрономії), яка слугує в першу чергу джерелом для термінів – носіїв спеціальної інформації, що використовуються у науковій мові, професійній розмовній мові, у підручниках.

Мета дисципліни «Латинська мова» для студентів агрономічних спеціальностей – ознайомити їх з основами латинської мови, розвинути практичні вмінні та навички використання спеціальної латиномовної термінології в учбовій, науковій та виробничій діяльності, сформувати професійно-термінологічну компетенцію студентів для вивчення латинської біологічної терміносистеми у таких підсистемах, як ботанічна, фітопатологічна, зоологічна та хімічна. Знання основ латини дозволить вірно читати, писати та перекладати латинські ботанічні, зоологічні та фітопатологічні терміни, усвідомлено засвоїти біологічну номенклатуру.

Агробіологічна латина сходить від природничо-наукової систематики Ліннея і є основою фахової підмови біології, або, як його називає А. Хасаншина, – латинізованої семантичної метамови агрономії [9].

При вивченні латинської мови на факультетах агробіологічного профілю основна увага приділяється ботанічним номенклатурним найменуванням. (за дослідженнями О. Балалаєвої, власне терміни складають не більше 15 % лексики, переважна її частина – номенклатурні найменування [1]). Надається також етимологічна інформація про походження латинських назв рослин, знання яких полегшує запам'ятовування цих назв, робить його усвідомленим. Основною одиницею вивчення та аналізу є агробіологічний термін-номен.

Термінами називають спеціальне слово або словосполучення, прийняте у професійній діяльності, що вживається в особливих умовах; це словесне позначення поняття, яке входить у систему. Такі дослідники, як А. Реформатський, В. Лейчик вказують на принципову різницю між поняттями «термін» і «номен» (номенклатурне найменування). А. Реформатський вказує, що термінологія передусім пов'язана з системою понять даної науки, а номенклатура лише етикетує її об'єкти [7, с. 4]. В. Лейчик вважає номенклатуру проміжною ланкою між термінами та іменами власними [5, с. 15].

В учбовій практиці домінує функціональний підхід, і протиставлення термінів і номенів, хоч і оговорюється, але не являється принциповим [1].

Термінологія визначається як «безліч позначень, що належать до однієї професійної мови», а номенклатура як «термінологія, систематизована у відповідності з встановленими наперед правилами написання» [8, с. 8].

Мінімальною одиницею вивчення є терміноелемент, що існує в межах підмови як медицини, так і агрономії. Терміноелемент – це компонент складних термінів, що регулярно повторюється та відтворюється, займає певне місце у структурі терміна і передає стабільне узагальнююче значення. Може бути як частиною слова (твірна основа, коренева або афіксальна морфема) так і залежним словом у словосполученні. У наш час латинська мова – це своєрідний будівельний матеріал, з якого утворюються нові терміни. Основа термінології формується на базі латинської мови і жодна наука не може обійтися без знання цих основ. Формуючи наукову термінологію, латинські і латинізовані терміноелементи взаємодіють один з одним, утворюють нові моделі, ряди та інші комплексні об'єднання, що і створює в кінцевому підсумку термінологічну систему.

Навчання термінологічної латини означає створення передумов для усвідомленого засвоєння терміноелементів греко-латинського походження, що входять до відповідних підмов ветеринарної медицини та біології, тому викладання елементів латинської граматики повинно бути послідовно орієнтоване на вивчення основ термінології

Зосередження уваги на вивченні в першу чергу термінології змушує у значній мірі нехтувати граматику латинської мови на користь більшої практичності, упорядкування та систематичності в рамках уже самих термінологічних структур. А Качалкін наголошує, що термінологія лише початково базується на основних граматичних структурах мови, а потім починає жити своїм життям, розвиваючись (як правило, стихійно) за своїми власними законами. Звідси виникає необхідність перегляду деяких звичних граматичних моментів латинської мови, а у деяких випадках доречно говорити навіть про необхідність адаптації граматики до термінології [4].

Висновки. Спеціальна термінологія будь-якої галузі науки – це жива структура, яка інтенсивно розвивається, і по відношенню до неї латинська мова виступає як головний постачальник не лише лексичних одиниць, але й цілого ряду похідних одиниць та словотворчих моделей. Використання латинської мови для утворення термінів та функціонування спеціальної термінології на практиці вимагає ретельного вивчення цієї дисципліни майбутніми ветеринарними лікарями та агрономами саме у царині термінології, використовуючи елементи граматики для оформлення термінів та назв. Курс латинської мови для аграрних вузів має високий інтегративний потенціал, сприяє поглибленому засвоєнню профільюючих дисциплін, залучає студентів до інтернаціонального інтелектуального фонду, поглиблює загальнокультурну освіту майбутнього спеціаліста; але для того, щоб максимально використати потенціал дисципліни, викладачеві потрібно, з одного боку, підходити до підбору навчального матеріалу творчо, а з іншого боку – прагматично. Тому підняті у статті проблеми потребують подальшого опрацювання.

Список використаних джерел

1. Балалаева, Е. Ю. Особенности методики преподавания латинского языка на факультетах агробиологического профиля [Электронный ресурс] / Е. Ю. Балалаева // Филология и литературоведение. 2014. № 7. С. 24-26 — Режим доступа: URL: <http://philology.snauka.ru/2014/07/855>
2. Вакулик, И. И. Теоретико-методологические основы изучения латинского языка в системе профессиональной подготовки аграриев [Текст] / И. И. Вакулик // Сучасні проблеми науки і освіти: Матеріали Міжнародної міждисциплінарної наук.-практ. конференції (Харків, 29 квітня – 09 травня 2011 р.) / Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. С. 209 – 210
3. Вікторова, Л. В. Формування професійно-термінологічної компетентності студентів вищих аграрних навчальних закладів у фаховій підготовці [Текст]: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. В. Вікторова. – Чернігів, 2009. – 20 с.
4. Качалки, А. А. К вопросу о специфике преподавания латинского языка на медицинских факультетах [Текст] / А. А. Качалкин. — Режим доступа: URL: <http://www.kananat.narod.ru/ANATOMIA>.
5. Лейчик, В. М. Номенклатура – промежуточное звено между терминами и собственными именами [Текст] / В. М. Лейчик // Вопросы терминологии и лингвистической статистики. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1974. – С. 13 – 24.].
6. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.130501 «Ветеринарна медицина» напряму підготовки 1305 «Ветеринарна медицина» кваліфікації 2223.2 «Лікар ветеринарної медицини». Освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста за спеціальністю 7.130501 «Ветеринарна медицина» напряму підготовки 1305 «Ветеринарна медицина» кваліфікації 2223.2 «Лікар ветеринарної медицини» [Текст] / М. І. Цвіліховський та ін. – Офіц. вид. – К., 2004. – 114 с.
7. Реформатский, А. А. Что такое термин и терминология [Текст] / А. А. Реформатский. – М.: Наука, 1959. – 14 с.
8. Термінологічна робота. Словник термінів. [Текст] Ч. 1 : ДСТУ ISO 1087-1:2007. – Теорія

та використання (ISO 1087-1:2000, IDT). – На заміну ДСТУ 3325-96; чинний від 2008-07-01. – К., 2008. – V, 36 с. (Національний стандарт України).

9. Хасаншина, Г. В. Латинизированный семантический метаязык в русском агрономическом подязыке. [Текст] / Г. В. Хасаншина: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. — Режим доступа: URL: <http://cheloveknauka.com/latinizirovannyu-semanticheskij-metayazyk-v-russkom-agronomicheskom-podyazyke>.

10. Чернявский, М. Н. Латинский язык и основы медицинской терминологии: учебник [Текст] / М. Н. Чернявский – М.: Медицина, 1997. – 336 с.

11. Triepel Hermann Die anatomischen Namen, ihre Ableitung und Aussprache / Hermann Triepel. Springer-Verlag Berlin Heidelberg GmbH 1942. 107 s. — Режим доступа: <https://clck.yandex.ru/redirect/>.

References

1. Balalaeva, E. Yu. (2014) Osobennosti metodyky prepodavaniya latynskogo yazyka na fakultetakh ahroyolohyicheskoho profilya [The features of teaching methods of the Latin language at the departments of agrobiological profile]. *Filologiya i literaturovedeniye*. — *Philology and study of literature*. – No. 7.- at: <http://philology.snauka.ru/2014/07/855>. [in Russian].

2. Vakulik, I. I. (2011) Teoretiko-metodologicheskiye osnovy izucheniya latynskogo yazyka v sisteme professionalnoy podgotovki agrariyev. [Theoretical and methodological foundations of the Latin language study in the system of vocational training of farmers] *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference Suchasni problemy nauky i osvity: Materialy Mizhnar. Mizhdystyplinarnoi nauk.-prakt. Konferentsi. Modern problems of science and education: Proceedings of the international. Interdisciplinary scientific-practical conference (Kharkov, April 29 – May 09, 2011)*. K.: KhNU named after V. N. Karazin.. [in Russian].

3. Viktorova, L. V. (2009). Formuvannya profesiino-terminolohichnoi kompetentnosti studentiv vyshchyykh ahrarynykh navchalnykh zakladiv u fakhovii pidhotovtsi [The forming professionally-terminology competence in the students of agrarian higher educational establishments in professional training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Chernihiv [in Ukrainian].

4. Kachalkin, A. A. K voprosu o spetsifike prepodavaniya latynskogo yazyka na meditsynskikh fakultetakh [To the question about the specifics of teaching the Latin language at the medical faculties].- at <http://www.kananat.narod.ru/ANATOMIA> [in Russian].

5. Leychik, V. M. (1974). *Nomenklatura – promezhutochnoye zveno mezhdu terminami i sobstvennymi imenami [Nomenclature – an intermediate between the terms and private names]*. Voronezh: Izd-vo Voronezhskogo un-ta [in Russian].

6. Osvitno-kvalifikatsiina kharakterystyka spetsialista za spetsialnistiu 7.130501 «Veterynarna medytsyna» napriamu pidhotovky 1305 «Veterynarna medytsyna» kvalifikatsii 2223.2 «Likar veterynarnoi medytsyny». Osvitno-profesiina prohrama pidhotovky spetsialista za spetsialnistiu 7.130501 «Veterynarna medytsyna» napriamu pidhotovky 1 305 «Veterynarna medytsyna» kvalifikatsii 2223.2 «Likar veterynarnoi medytsyny» [Educational qualification characteristics of specialist, specialty 7.130501 "Veterinary medicine" training areas 1305 "Veterinary medicine" qualification 2223.2 "Doctor of veterinary medicine". Educational and vocational training program specialist, specialty 7.130501 "Veterinary medicine" training areas 1 305 "Veterinary medicine" qualification 2223.2 "Doctor of veterinary medicine" M.I. Tsvilikhovskiy and others]. (2004). *Oficial publishing house-K* [in Ukrainian].

7. Reformatskiy, A. A. (1959). *Chto takoye termin i terminologiya [Reformatskiy A. A. What is the term and terminology]*. M.: Nauka [in Russian].

8. Terminolohichna robota. Slovnyk terminiv. Ch. 1: DSTU ISO 1087-1:2007. – Teoriia ta vykorystannia (ISO 1087-1:2000, IDT). Na zaminu DSTU 3325-96; chynnyi vid 2008-07-01. [Terminology work. The dictionary of terms. P. 1: DSTU ISO 1087-1:2007. Theory and applications (ISO 1087-1:2000, IDT). Replacement DSTU 3325-96, acting on 2008-07-01 (National standard of Ukraine).] [in Ukrainian].

9. Khasanshina, G. V. (2004). Latinizirovanny semanticheskij metayazyk v russkom agronomicheskom podyazyke. [Latinized semantic metalanguage in Russian agronomy sublanguage]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ekaterynburh.- at <http://cheloveknauka.com> [in Russian].

10. Chernyavskiy, M. N. (1997). *Latynskiy yazyk i osnovy meditsynskoy terminologii: uchebnik [The Latin language and basics for medical terminology: a tutorial]*. M.: Meditsina [in Russian].

11. Triepel Hermann Die anatomischen Namen, ihre Ableitung und Aussprache / Hermann Triepel Springer-Verlag, Berlin Heidelberg GmbH 1942. 107 s.- at: <https://clck.yandex.ru/redirect/>.